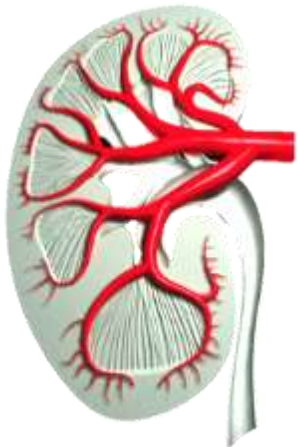

UMFT
Universitatea de
Medicină și Farmacie
„Victor Babes”
din Timișoara

ALIMENTAȚIA LA PACIENTUL CU TRANSPLANT RENAL ȘI ÎN PROGRAM DE SUPLERE RENALĂ

Cursul 6

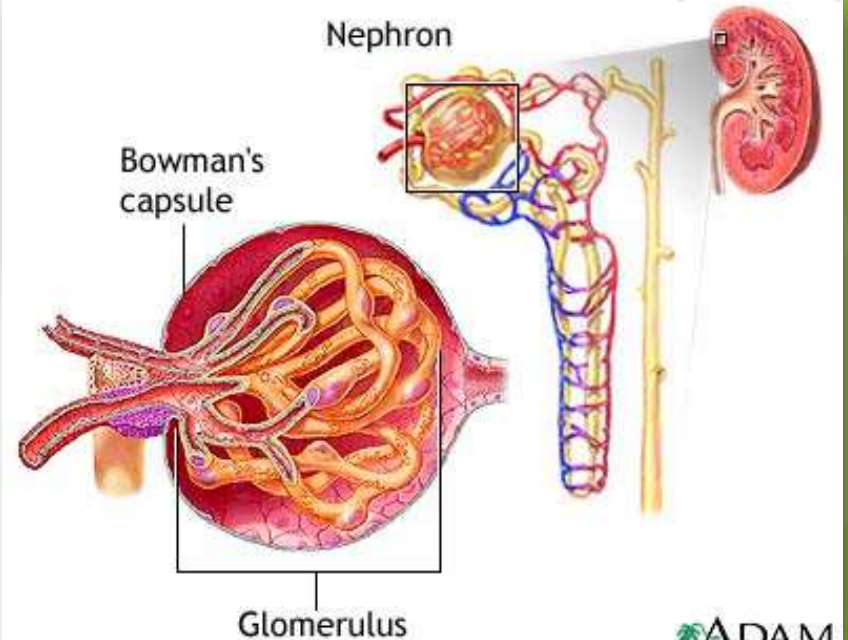
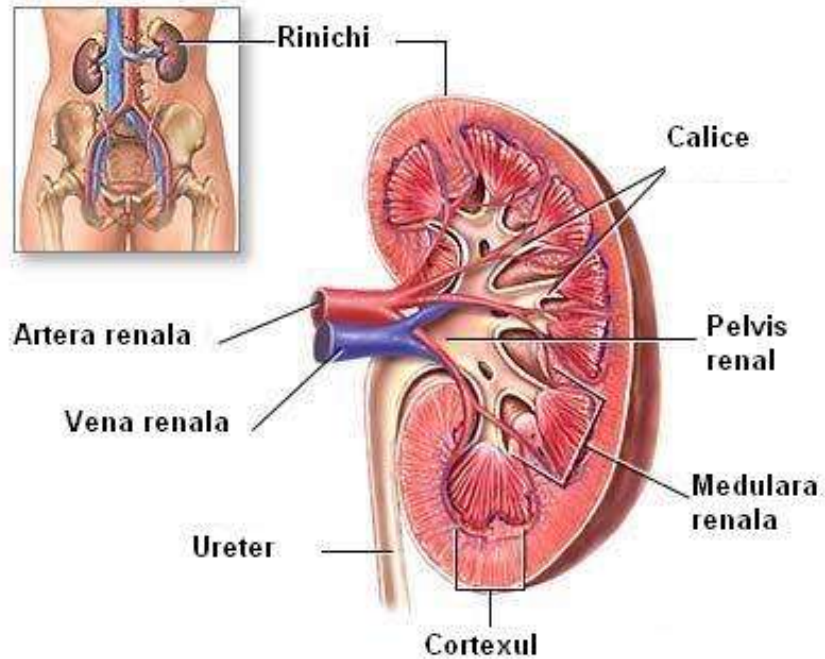

FUNCȚIILE RINICHILUI

1. Excreția produșilor de catabolism și a substanțelor chimice străine
2. Reglarea balanței hidro-electrolitice
3. Reglarea echilibrului osmotic
4. Reglarea echilibrului acido-bazic
5. Reglarea TA
6. Reglarea eritropoiezei (sinteza eritropoietinei)
7. Sinteza de vitamina D activă (calcitriol)
8. Gluconeogeneza (în timpul postului prelungit)

FUNȚIILE RINICHIULUI

BOALA CRONICĂ DE RINICHI

STADIUL	RFG (ml/min/1.73m ²)	DESCRIERE
1	> 90	Afectare renală cu RFG normală sau crescută
2	60 – 89	Scădere ușoară a RFG
3	30 – 59	Scădere moderată a RFG
4	15 – 29	Scădere severă a RFG
5	< 15	Boală cronică de rinichi terminală

IRC – OPȚIUNI TERAPEUTICE

➤ TRATAMENT MEDICAL

Transplantul renal

Dializa peritoneală

Hemodializa

➤ TRATAMENT DIETETIC

Chiar dacă s-au dezvoltat metodele de dializă și tehnicile de transplant, terapia nutrițională rămâne esențială.

NUTRIȚIA ÎN TRANSPLANTUL RENAL

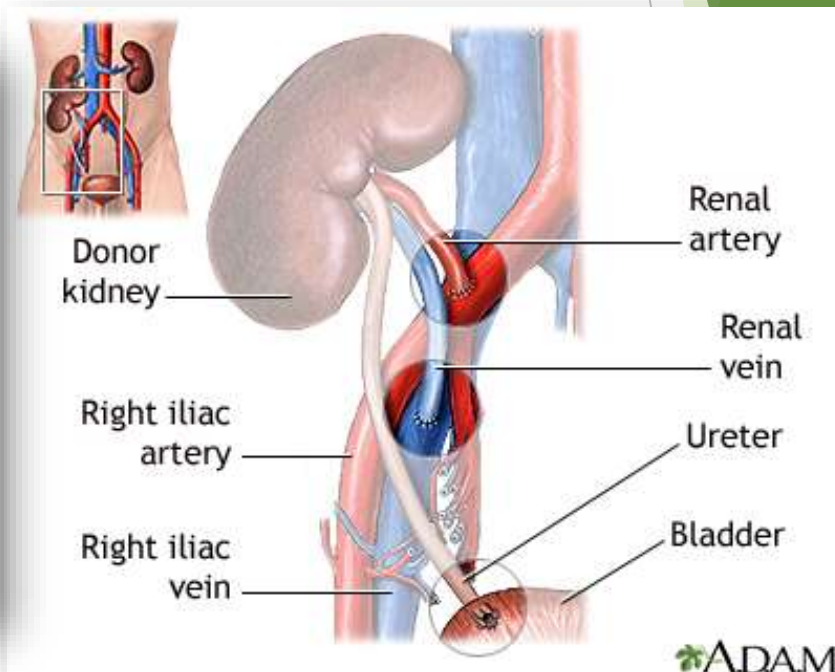
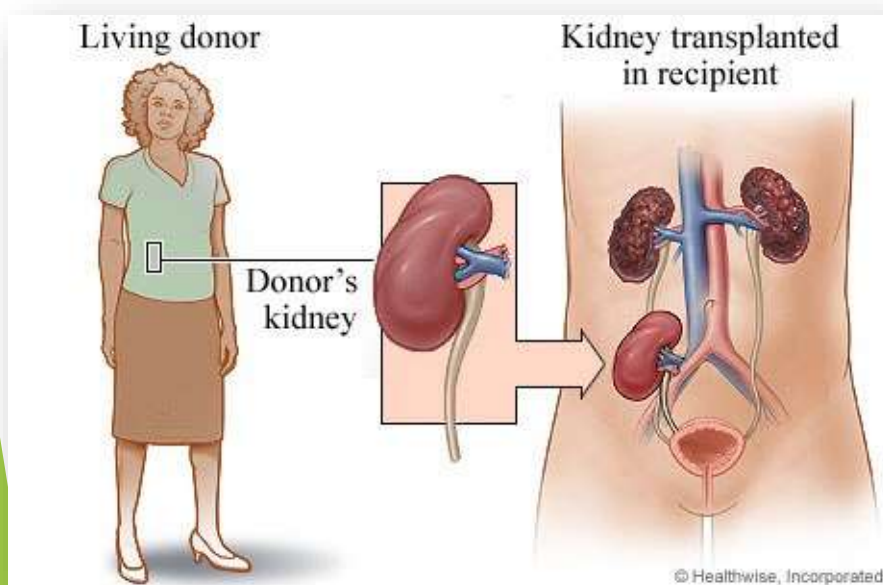
CUPRINS

- TRANSPLANTUL RENAL
- DIETOTERAPIA PRETRANSPLANT
- DIETOTERAPIA POSTTRANSPLANT

TRANSPLANTUL RENAL

= introducerea în corpul pacientului a unui rinichi, de la o persoană decedată sau de la un donator viu (membru al familiei)

DIETOTERAPIA PRETRANSPLANT

OBIECTIVE

- ✓ Menținerea unui status nutrițional adecvat (obținerea greutății ideale)
- ✓ Evitarea malnutriției - malnutriția pretransplant:
  - ▶ Se asociază cu un risc crescut de infecții
  - ▶ Întârzie vindecarea plăgilor
  - ▶ Duce la slăbiciune musculară
- ✓ Menținerea echilibrului hidro-electrolitic
- ✓ Menținerea echilibrului fosfo-calcic
- ✓ Scăderea riscului complicațiilor posttransplant și a infecțiilor nosocomiale

DIETOTERAPIA POSTTRANSPLANT

Se bazează în principal pe efectele metabolice ale terapiei imunosupresoare (steroizi, ciclosporină, azathioprină, mofetil micofenolat)

CORTICOTERAPIA

- ⇒ ↑ catabolismul proteic
- ⇒ hiperlipemie
- ⇒ retenție de sodiu
- ⇒ creștere în greutate
- ⇒ intoleranță la glucoză
- ⇒ alterarea metabolismului fosfo-calcic și al vitaminei D

CICLOSPORINA

- ⇒ Hiperpotasemie
- ⇒ HTA
- ⇒ Hiperlipemie

DIETOTERAPIA POSTTRANSPLANT

OBIECTIVE

- ✓ Recuperare rapidă postoperatorie
- ✓ Reducerea riscului infecțiilor
- ✓ Menținerea echilibrului hidro-electrolitic și fosfo-calcic
- ✓ Controlul tensiunii arteriale
- ✓ Controlul glicemiei
- ✓ Evitarea dislipidemiei
- ✓ Aport caloric suficient pentru “cruțarea” proteinelor
- ✓ Evitarea creșterii ponderale
- ✓ Dietă adaptată în funcție de efectele metabolice ale terapiei posttransplant

DIETOTERAPIA POSTTRANSPLANT

- Faza acută posttransplant
= primele 2 luni
- Faza cronică posttransplant
= după 2 luni

DIETOTERAPIA POSTTRANSPLANT

NECESARUL ENERGETIC

- ▶ 30-35 kcal/kc/zi

✓ GLUCIDE

- ▶ 50% NE
- ▶ Evitarea dulciurilor concentrate
- ▶ Utilizarea glucidelor complexe

✓ LIPIDE

- ▶ Acizi grași mononesaturați
- ▶ Acizi grași omega 3
- ▶ Colesterol <300 mg/zi
  - ▶ + statină

DIETOTERAPIA POSTTRANSPLANT

PROTEINE

- ✓ faza acută
  - 1,3-2 g/kc/zi (1,3-1,5 g/kc/zi)
  - 1,6-2 g/kc/zi,
    - în caz de febră, infecții, stres chirurgical
- ✓ faza cronică
  - 1 g/kc/zi

Proteinele din soia ajută la scăderea LDL colesterolului.

FIBRE!

DIETOTERAPIA POSTTRANSPLANT

APORTUL HIDRIC

- ✓ 2 l/zi
- ✓ Individualizat, în funcție de diureză
- ✓ În general, fără restricții (dacă nu sunt probleme cu grefa)

SODIUL

- ✓ Fază acută
  - ▶ 80-100 mEq/zi
- ✓ Faza cronică
  - ▶ în funcție de retenția hidro-salină și de valorile TA
  - ▶ 2-4 g/zi

DIETOTERAPIA POSTTRANSPLANT

POTASIUL

- ▶ Restricție temporară (la cei cu hiperK, din cauza tratamentului cu ciclosporină)
- ▶ În caz de hiperK: 2-4 g/zi

CALCIUL

- ▶ 1200-1500 mg/zi
- ▶ Pentru prevenția osteoporozei

FOSFORUL

- 1200 mg/zi

DIETOTERAPIA POSTTRANSPLANT

Trebuie menținut Ca, P, vitamina D în limite normale, mai ales la cei cu corticoterapie.

ATENȚIE LA:

- Vitamina D
- Mg
- P
- Vitamina B1
- Vitamina B9
- Vitamina B6
- Vitamina B12

DIETOTERAPIA POSTTRANSPLANT

EVITAREA

- ✓ Alcoolului
- ✓ Fumatului

NUTRIȚIA ÎN DIALIZĂ

CUPRINS

- DIALIZA
- DIETOTERAPIA PACIENȚILOR AFLAȚI ÎN PROGRAM DE DIALIZĂ

DIALIZA

= epurarea extrarenală a sângelui

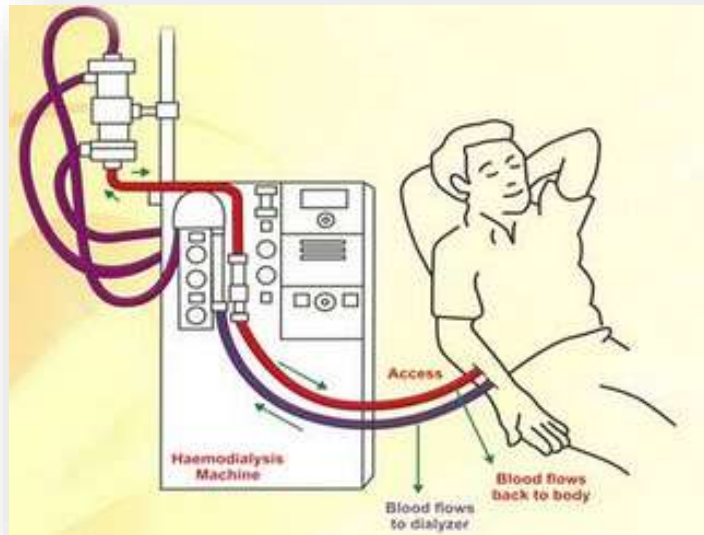
Dializa permite supraviețuirea pacienților mulți ani de calitate bună, aproape normală, cu condiția inițierii la momentul potrivit.

METODE DE REALIZARE:

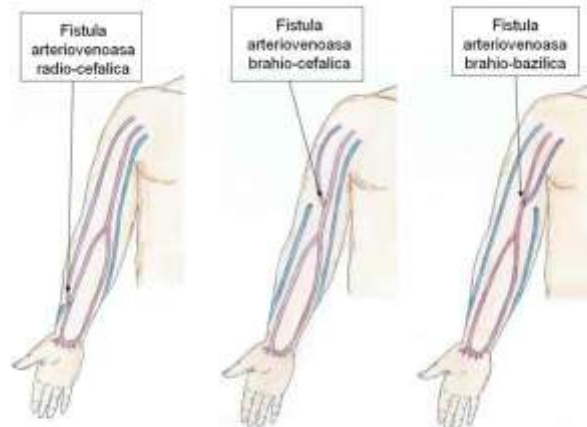
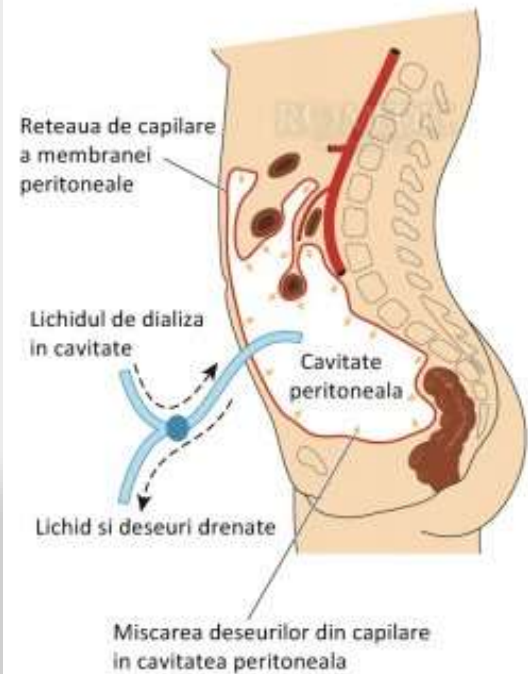
- Hemodializa
  - 3-5 h, 3 ședințe/săptămână
- Dializa peritoneală (intermitentă sau ambulatorie continuă) (mai puțin eficientă)
  - 10-12h, 3 ședințe/săptămână

DIALIZA

Dializa peritoneala ambulatorie continua

Fistule arteriovenoase native – fara interpozitie de proteza

DIALIZA

OBIECTIV

- restabilirea homeostaziei intra- și extracelulare caracteristice unei funcții renale normale

Momentul includerii în programul de dializă:

- ✓ individualizat, în funcție de:
  - ▶ starea clinică a pacientului
  - ▶ prezența unor complicații
  - ▶ nu în funcție de valoarea creatininei sau RFG (dacă este bine tolerată, se poate iniția și la RFG 6-7 ml/min/m²)

DIALIZA

Soluția de dializă conține:

- ▶ Na, K, Ca, Mg, Cl, bicarbonat (individualizate în funcție de valorile de laborator)
- ▶ glucoză (100 mg/dl)

Soluțiile de dializă peritoneală:

- ▶ conțin Na, K, Ca, Mg, Cl în concentrații apropiate
- ▶ diferă concentrația de glucoză:
  - ▶ punga galbenă – 1360 mg glucoză/100 ml soluție
  - ▶ punga verde – 2270 mg glucoză/100 ml soluție
  - ▶ punga roșie/portocalie – 3860 mg glucoză/100 ml soluție

Soluții speciale:

- Nutrineal
- Extraneal

DIALIZA

SINDROMUL UREMIC = sindrom caracterizat prin semne și simptome cauzate de disfuncția de multiple organe, în contextul toxemiei uremice.

Paraclinic:

- ✓ Hiperpotasemie: $> 6,5 \text{ mEq/l}$ – urgență majoră
- ✓ Acidoză metabolică
  - ▶ apare după distrugerea a aproximativ 75% din nefroni ($\text{RFG} < 20 \text{ ml/min/m}^2$)

DIALIZA

- ✓ Tulburări endocrine:
  - ▶ T4 scăzut, T3 crescut
- ✓ Anemie:
  - ▶ apare la RFG <60 ml/min/m²
- ✓ Tulburări ale echilibrului fosfo-calcic:
  - ▶ hipoCa
  - ▶ creșterea PTH – hiperparatiroidism secundar
  - ▶ hiperfosfatemie

INTERVENȚII NUTRIȚIONALE

	PREDIALIZĂ
PROTEINE	
ENERGIE	35 kcal/kg/zi 60% HC cu absorbție lentă 30% grăsimi (saturate <10%)
CALCIU	1.5-2 g/zi
FOSFOR	600-1000 mg/zi
SODIU	1.8-2.5 g/zi
POTASIU	1500-2000 mg/zi
PIRODOXINĂ	5-10 mg/zi
ACID FOLIC	1 mg/zi
VITAMINA C	<60-100 mg/zi

INTERVENȚII NUTRIȚIONALE

HEMODIALIZĂ		DIALIZĂ
1 - 1.2 g/kg/zi	PROTEINE	1.2 - 1.5 g/kg/zi
35 kcal/kg/zi 60% HC cu absorbție lentă 30% grăsimi (saturate <10%)	NECESAR ENERGETIC	35 kcal/kg/zi
500 – 700 ml pe lângă diureza reziduală	APĂ	
1 - 1.5 g/zi	CALCIU	
< 17 mg/kg/zi	FOSFOR	
2 – 3 g/zi	SODIU	2 – 4 g/zi
40 mg/kg/zi	POTASIU	Restricție în funcție de valori
10 – 20 mg/zi	FIER	
PIRIDOXINĂ: 5 – 10 mg/zi		
ACID FOLIC: 1 mg/zi		
VITAMINA C : <60 – 100 mg/zi		

DIETOTERAPIA

ECHILIBRUL HIDRO-ELECTROLITIC

Capacitatea rinichiului de eliminare a apei și sodiului trebuie evaluată prin măsurarea:

- ✓ TA
- ✓ Nivelului seric al Na
- ✓ Aportul Na din dietă
- ✓ Prezența edemelor

Pacienții dializați care prezintă HTA și edeme necesită scăderea aportului de apă și sare!

DIETOTERAPIA

APORTUL HIDRIC

- în funcție de diureză:
  - ▶ >1 l : permis 2 l/zi
  - ▶ <1 l : permis 1-1,5 l/zi
  - ▶ anurie: 1 l /zi
- limitare a creșterii ponderale între ședintele de dializă:
  - ▶ maxim 1 kg/zi
  - ▶ După alții: maxim 500 g/zi
  - ▶ 4% din greutatea ideală uscată

DIETOTERAPIA

SODIUL

1-3 g Na/zi

sau

40-130 mEq Na/zi

= 2,5-7,5 g NaCl/zi

DIETOTERAPIA

POTASIUL

- în funcție de valorile K (monitorizare periodică) și de frecvența ședințelor de dializă:
  - ▶ BCR std 3-5:
    - ▶ 2-4 g/zi
    - ▶ 40-70 mEq/zi (1 mEq = 39 mg)
  - ▶ la pacientul anuric aflat în program de dializă:
    - < 51mEq/zi (2 g/zi)

DIETOTERAPIA

PROTEINELE

Aportul proteic = componentă esențială a pacienților dializați, pentru că:

- ✓ Denutriția proteică este frecventă și de obicei severă la această categorie de pacienți
- ✓ Hipoalbuminemia este un factor independent de risc pentru mortalitatea precoce a pacienților dializați

Criterii de diagnostic al malnutriției la pacienții dializați:

- ✓ albumină $<3,4$ g/dl
- ✓ greutate $<80\%$ din cea ideală
- ✓ aport proteic $<0,8$ g/kg corp/zi

DIETOTERAPIA

PROTEINELE

- ✓ 1,1 - 1,2 g/kc/zi
- ✓ 15% NE
- ▶ o dietă cu 40 g proteine conține aproximativ:
  - ▶ 60 mEq K
  - ▶ 300-400 mg Ca
  - ▶ 100-300 mg Mg
  - ▶ 5-10 mg/kc/zi P

DIETOTERAPIA

NECESARUL ENERGETIC

➤ pericol: malnutriție protein-calorică

<60 ani: 35 kcal/kc/zi

>60 ani: 30 kcal/kc/zi

sau

1,1 - 1,4 x necesarul energetic în condiții normale

DIETOTERAPIA

APORTUL DE CARBOHIDRAȚI

În boala renală terminală întâlnim atât hiperglicemia, cât și hipoglicemia, ca rezultat al:

- ✓ insulinorezistenței
- ✓ antagonizării acțiunii insulinei de către produșii uremici

Hipoglicemia se corectează prin adăugarea de dextroză în dializant.

La pacienții diabetici este necesară tamponarea cu insulină a soluțiilor de glucoză.

DIETOTERAPIA

APORTUL DE LIPIDE

- ▶ 25-35% NE
- ✓ acizi grași polinesaturați <10%
- ✓ acizi grași mononesaturați <20%
- ✓ acizi grași saturați <7%
- ✓ acizi grași polinesaturați/saturați 2:1
- ✓ colesterol <200 mg/zi
- ✓ Suplimente cu acizi grași omega 3

DIETOTERAPIA

APORTUL DE Ca, P și Vitamina D

O complicație majoră a bolii renale terminale este boala metabolică osoasă sau osteodistrofia renală.

Se impune:

↑ aportului de Ca

↓ aportului de P

DIETOTERAPIA

APORTUL DE CALCIU

< 2 g/zi (inclusiv cel din chelatorii de fosfat)

Ca seric x P seric < 55 mg/dl

Suplimentele de Ca:

- ▶ se inițiază doar dacă nivelul P este normal
- ▶ se vor administra între mese pentru a crește absorbția de Ca
  - ▶ (2,5-5,5 mg/dl)

DIETOTERAPIA

APORTUL DE CALCIU

$\text{Ca corectat (mg/dl)} = \text{Ca total (mg/dl)} + 0,8 \times (4 - \text{albumina serică (g/dl)})$

- BCR std 3-4
  - ✓ Ca corectat trebuie menținut în limite normale
- BCR std 5
  - ✓ Ca corectat trebuie menținut la limita inferioară
(8,4-9,5 mg/dl)

DIETOTERAPIA

APORTUL DE FOSFOR

$$128 + (14 \times \text{grame de proteine din dietă}) = \text{mg fosfor/zi în dietă}$$

Restricția dietetică nu poate controla singură nivelul seric al P, motiv pentru care pacienții aflați în program de dializă necesită tratament cu “liganzi” sau chelatori de fosfați.

DIETOTERAPIA

APORTUL DE VITAMINA D

Acțiune:

- ▶ Crește absorbția intestinală de Ca

În IRC:

- ▶ există un deficit de vitamină D (scade absorbția intestinală de Ca)
- ▶ dieta saracă în proteine și P este săracă și în Ca

DIETOTERAPIA

APORTUL DE VITAMINA D

Criterii de administrare:

- ✓ Ca scăzut
- ✓ P normal / ușor crescut
- ✓ produsul $P \times Ca < 55 \text{ mg/dl}$
- ✓ vitamina D2 $< 30 \text{ ng/ml}$
- ✓ PTH $> 300 \text{ pg/ml}$

Mulți dintre pacienții aflați în program de dializă prezintă hipocalcemie în ciuda suplimentării cu Ca, motiv pentru care se administrează de rutină Calcitriol (1,25 dihidroxi vitD₃): 0,25 - 0,5 $\mu\text{g/zi}$ sau 1-4 μg de 2 x / săptămână

- creșterea dozei cu 0,25 $\mu\text{g/zi}$ la 1-2 luni, până la obținerea unui nivel constant satisfăcător al Ca

DIETOTERAPIA

APORTUL DE VITAMINE

Deficiența vitaminică în cazul pacienților uremici se datorează restricțiilor de P și K.

- ✓ dieta pacienților dializați este săracă în niacină, riboflavină și piridoxină
- ✓ vitaminele hidrosolubile se pot pierde în cursul dializei
- ✓ vitamina B 12 este legată de protein => pierdere minimă în cadrul dializei
- ✓ nivelele vitaminelor liposolubile nu se modifică semnificativ în BCR

DIETOTERAPIA

APORTUL DE VITAMINE

- ▶ Nu se recomandă suplimentarea vitaminei A
- ▶ Nu se recomandă suplimentarea de rutină a vitaminei E
- ▶ Nu este necesară suplimentarea vitaminei K: majoritatea pacienților dializați se află sub tratament anticoagulant
- ▶ Se recomandă suplimentarea de acid folic: 1 mg/zi

DIETOTERAPIA

VITAMINĂ	NECESAR
Tiamina (B1)	1,5 mg/zi
Riboflavina (B2)	1,8 mg/zi
Niacina (B3)	20 mg/ zi
Acidul pantotenic (B5)	5 mg/ zi
Piridoxina (B6)	5-10 mg/zi
Acidul folic (B9)	1-10 mg/zi
Cobalamina (B12)	3 µg/zi
Biotina	0,3 mg/zi
Vitamina C	60-100 mg/zi (excesul determină acumulare de oxalat, cu depunere de oxalat Ca în ţesuturile moi, viscere)
Vitamina A	Nu se suplimentează (Toxicitate osoasa)
Vitamina E	Nu este necesară suplimentarea
Vitamina K	Se suplimentează doar la cei care primesc tratament antibiotic: 7,5 mg/săptămână

DIETOTERAPIA

APORTUL DE FIER

Anemia normocromă, normocitară hipoproliferativă a pacienților cu IR:

- ✓ este cauzată de scăderea producției renale de eritropoietină
- ✓ este secundară distrucției hematiilor de către produșii uremici circulanți
- ✓ este ameliorată de obicei prin dializă

Tratamentul utilizează eritropoietină umană recombinată (rHuEPO).

NU SE RECOMANDĂ TRANSFUZII DE SÂNGE !!!

DIETOTERAPIA

APORTUL DE FIER

Fierul administrat po nu este suficient în menținerea depozitelor adecvate de Fe la acești pacienți => necesitatea administrării im sau iv.

FERITINA SERICĂ

- ▶ Indicator fidel al supraîncărcării cu Fe
- ▶ La pacienții care primesc EPO, se recomandă un nivel de 100-300 ng/ml
- ▶ Se impune administrarea de Fe iv când feritina < 100 ng/ml

DIETOTERAPIA

APORTUL DE FIER

- Oral

- ▶ 200 mg Fe elementar/zi

- i.v.

- ▶ 100 mg i.v./ședință de dializă, 10 ședințe consecutiv (dextran), apoi individualizat

- ▶ 125 mg i.v./ședință de dializă, 8 ședințe consecutiv (gluconat feros), apoi individualizat

DIETOTERAPIA

CARNITINA

✓ oral:

▶ 0,5-1 g/zi

✓ i.v:

▶ 10-20 mg/kc

sau

▶ 1,5 g după fiecare ședință de dializă

Exercițiu practic

- ▶ Alcătuiți dieta, pentru o zi, unei paciente în vârstă de 68 ani, de sex feminin, cu insuficiență renală cronică, aflată în program de hemodializă.
- ▶ $\hat{I} = 162$ cm
- ▶ $G = 55$ kg
- activitate fizică ușoară (pensionară)